# ФОРТЕПИАНО МУЗЫКАСЫНЫҢ ДӘСЛЕПКИ ДӘЎИРЛЕРДЕН БҮГИНГИ КҮНГЕ ШЕКЕМ РАЎАЖЛАНЫЎ ЖОЛЫ

**Насыров Миратдин Баўенович** – *үлкен оқытыўшы*
miratdinnasyrov@gmail.com
*Өзбекстан мәмлекетлик көркем өнер ҳәм мәденият институты Нөкис филиалы*

# ПУТЬ РАЗВИТИЯ ФОРТЕПИАННОЙ МУЗЫКИ С САМЫХ РАННИХ ВРЕМЕН ДО НАШИХ ДНЕЙ

**Насыров Миратдин Баўенович** – *старший преподаватель*
*Нукусский филиал Государственного института искусств и культуры Узбекистана*

# THE DEVELOPMENT PATH OF PIANO MUSIC FROM ITS EARLIEST PERIODS TO THE PRESENT DAY

**Nasırov Miratdin Bawenovich** – *senior lecturer*
*Nukus branch of the State Institute of Arts and Culture of Uzbekistan*

**Таяныш сөзлер:** фортепиано дөретиўшилиги, классицизм, романтизм, заманагөй музыка, музыка эволюциясы, композиторлар, музыка усыллары.

**Резюме.** Мақалада фортепиано дөретиўшилигиниң классикалық дәстүрден заманагөй музыка әмелиятына шекемги раўажланыўы ҳаққында сөз етиледи. Фортепианоның композитор дөретиўшилиги, атқарыў усыллары ҳәм көркем функцияларының түрли тарийхый дәўирлердеги өзгерислери анализ етиледи. Бүгинги күнде фортепиано музыкасы раўажланыўына социаллық-мәдений факторлар, технологиялық раўажланыў ҳәм жанрлар аралық өз ара тәсирлерге айрықша итибар қаратылмақта. Шығарма фортепиано көркем өнери эволюциясының тийкарғы принциплери сыпатында даўамлылық ҳәм жаңалықты көрсетеди.

**Ключевые слова:** фортепианное творчество, классицизм, романтизм, современная музыка, музыкальная эволюция, композиторы, музыкальные стили.

**Резюме.** В статье обсуждается развитие фортепианного творчества от классической традиции до современной музыкальной практики. Проанализированы изменения в композиторском творчестве фортепиано, его исполнительских приемах и художественных функциях в различные исторические периоды. Сегодня особое внимание уделяется социально-культурным факторам, технологическому прогрессу и межжанровому взаимодействию в развитии фортепианной музыки. Произведение демонстрирует преемственность и новаторство как основные принципы эволюции фортепианного искусства.

**Key words:** piano art, classicism, romanticism, contemporary music, music evolution, composers, musical styles.

**Summary.** The article discusses the development of piano art from classical tradition to contemporary musical practice. Changes in piano composition, performance styles, and artistic functions across different historical periods are analyzed. Today, special attention is being paid to the development of piano music due to socio-cultural factors, technological advancements, and intergenre interactions. The work demonstrates continuity and innovation as the main principles of the evolution of piano art.

Фортепиано әспабында балғалардың сыбырлысы ҳәм ояныўшы руўх. Флоренцияның шаң-тозаң, ағаш ҳәм лак ийислери аңқыған ателье синде Бартоломео деген ғарры уста жасайтуғын еди. Оның жыллар даўамында мийнет етип шаршаған қоллары әжайып нәрселерди ислейтуғын еди. Ол қосық айта алатуғын, адам даўысы сыяқлы нәзиклик пенен қосық айта алатуғын ҳәм даўылдың қәҳәрин салып бақыра алатуғын сеслерди әрман етти. Усылайынша устахананың тынышлығында "фортепиано" деген әсте ҳәм қатты шерте алатуғын, жаўын тамшылары ҳәм гүлдирмама даўысларына уқсаған сеслер шығаратуғын әсбап туўылды. Дәслеп бул жаңа бала тартыншақ еди. Барокко дәўириниң сулыў салонларында оның даўысы клавесинниң әжайып салтанатлары арасында жойтылып кететуғын еди. Анық, үзик-үзик ноталарға үйренген композиторлар оның клавишлерине абайлап қол тийгизетуғын еди. Бирақ уллы Иоганн Себастян Бах, ҳәтте үлкен ағалары ушын жазған ўақытта да, оның келешектеги күшин алдыннан сезгендей еди. Оның "Жақсы темперировкаланған клавир" шығармасы келешекте бир саз әспабында жазылатуғын симфониялардың сызылмасы сыяқлы еди ҳәм ҳәзир ғана өз ўақтын күтип турған гармонияның тийкарын салып берди. Бахтың балалары Карл Филипп Эммануэл

батырлаў еди. Олар енди жаңа заманның жаңғырығын - музыканың сезимлер ҳаққында, адам жанының бәлент ҳәм пәсликлери ҳаққында сөз ете баслаған ўақтының жаңғырығын фортепианода еситип үлгерди. Олардың сонаталары руўхый тереңликке қарай қойылған дәслепки тартыншақ қәдемлер болды. Сезимлер симфониясы ҳәм классикалық гармония. Ўақыт өтип, фортепиано әспабы өзин барған сайын исенимли көрсете баслады. Ол ҳаўа музыка менен суўғарылған Вена қаласында өзиниң уллы перзентлерин тапты. Йозеф Гайдн жаңа музыканың қатаң, бирақ меҳрибан атасы болып, анық, логикалық, үйлесимлиликке толы фортепианоны имаратлар қурыўға үйретти. Оның сонаталары ҳәр бир нотасы өз орнында туратуғын сулыў сарайлар сыяқлы еди. Соңынан Вольфганг Амадей Моцарт пайда болды. Оның қолындағы фортепиано жанланып, аспанның өзи сөйлеп жибергендей болып шертиледи. Оның концертлери байрам, сонаталары ҳәм күле алатуғын, ҳәм жылай алатуғын жан айнасы еди.

Моцарт фортепианони инсанның гүнасыз қуўанышынан баслап ашшы қайғысына шекемги барлық сезимлерин жеткерип бере алатуғын әсбап сыпатында ойлап тапқан. Бирақ өтмиштин буғаўын бузған ҳақыйқый көтерилисшиси, данышпаны бир адам - Людвиг ван Бетховен еди. Ол тек фортепианода ойнап ғана қоймай, оның менен гүреседи, оны қумарлықтың саўаш майданына айландырады. Оның "Ай" сонатасы жасырын тәшўишлерге толы таң алдындағы тынышлық. "Патетикалық" - бул тәғдирге дус келген жүректиң қышқырыўы. Ал, "Аппасионата" болса... өзинен от ҳәм сезимлер лавасын атып шығаратуғын вулкан сыяқлы еди. Бетховен пианино тек ғана нәзик емес, ал адамзат турмысының ең терең тәреплерине шекем тәсир ете алатуғын құдиретли болыўы мүмкинлигин көрсетти.

Қумарлық ҳәм шеберлик дәўири. XIX әсири романтизм әсири. Фортепиано бул әсирдиң жүрегине айланған. Әсбап күшлирек, даўыслары болса байырақ болып барды. Ол Шопенниң ноктюрнларындағыдай сыбырлай алады, оның бармақлары клавишлерге тийген ўақытта қайғы ҳәм сағыныштан шырша тоқып атырғандай болады.

Оның музыкасы Польша ҳаққында, жоғалған ўатан ҳаққында, бөлинбеген муҳаббат ҳаққында поэма еди. Роберт Шуман - ол шайыр, прозаик, ертекши еди. Оның фортепиано цикллери образлар калейдоскопы болып есапланады: "Карнавал" - нықаплар бир-бирин алмастыратуғын турмыс карнавалы, "Балалар сахналары" - әжайып ҳәм садалықға толы балалық әлеми. Кейинирек Лист келди. Венгриялы сыйқыршы, шеберлик шебери. Ол сондай шертти, дийўаллар дирилдеп, тыңлаўшылардың жүреги суў ете қалды. Ол фортепианоны пүтин бир оркестрге айландырып, оны қосық айтыўға, гүркиретиўге, сыбырланыўға, өкириўге мәжбүрледи. Оның "Трансцендент этюдлары" тек танланғанлар ғана ийелей алатуғын қаҳарманлықлар еди. Иоганнес Брамс, классикалық дәстүрлерди сақлаўшы, бирақ таза, құдиретли романтикалық қан қуйылған. Оның фортепианодағы концертлери ишки күш ҳәм драматизмге толы монументал имаратлар болып есапланады.

Жапырақлардың сылдырлысы ҳәм даўыс реңлери. XIX әсир ақыры жаңа, нәзик бояўлар - импрессионизмди алып келди. Клод Дебюсси импрессионист художник сыпатында сесли сүўретлер салған. Оның "Ай сәўлеси" - суў бетинде жулдызлардың жылтырағаны, "Зығыр шашлы қыз" - нур ҳәм ыссылықтан тоқылған нәзик сүўрет. Дебюсси музыкасы думанға оралған сырлы еди, ол сезимлер дүньясына шақырды.

Оның даңқлы заманласы Морис Равель импрессионистлик палитраға өзиниң жарқын колоритин алып кирди. Оның музыкасы сулыў, шебер, ашшы ҳәм сулыў еди.

Космослық тербелислер ҳәм авангардлық жарылыўлар. XX әсир - жедел өзгерислер әсири. Фортепиано, пүткил музыка дүньясы сыяқлы, жаңа шеклерди излей баслады. Александр Скрябин өзиниң "мистикалық аккорды" менен музыка ҳәм жақтылықты синтезлеўге, жаңа, космослық жаңлаўды жаратыўға умтылды.

Сергей Прокофьев өзиниң басымсыз энергиясы менен фортепиано музыкасына ритмикалық дәўжүреклик, өткир юмор ҳәм сөзсиз мелодиялық алып кирди. Оның сонаталары қаланың пульсацияланыўшы ритми, характерлер саўашы.

Революционер Игорь Стравинский ески формаларды бузып, жаңа, батыл ырғақлар жаратты. Бела Барток халық музыкасынан илҳам алып, оны авангардлық тәжирийбелердиң мазмунына сиңдирди.

Арнольд Шёнберг тоналлықты сапластырып, атоналлық дүньясын ашып берди, бунда ҳәрбир нота тең мәниске ийе болып, тыңлаўшыдан жаңа, мәрт қабыл етиўди талап ететуғын музыка жаратылды.

Дмитрий Шостакович өз музыкасында XX әсирдиң пүткил трагедиясы ҳәм абсурдын сәўлелендирип, фортепианоны турмыстың ең баслы, ең аўырыўлы мәселелери ҳаққында сөйлеўге мәжбүрлеген даҳа болды.

Жаңа әсир таңы ҳәм шексиз сәўбет. XXI әсир. Фортепиано пүткил музыка тарийхын өзине синдирип, жасап, раўажланып бармақта. Композиторлар тәжирийбе өткереди, усылларды араластырады, технологияларды қолланады, жаңа сеслерди излейди. Минимализм, пост-минимализм, неоромантизм - булардың барлығы бир-бири менен байланысып, жаңа нәрселерди пайда етеди. Бартоломеоның шаң басқан устаханасынан үлкен концерт залларына шекем фортепиано музыкасы әжайып жол басып өтти. Ол адамзаттың, оның қуўанышлары менен қайғыларының, ышқы-әрманларының, излениўлери менен ойлап табыўларының ҳаўазына айланды. Бул клавишлерге жазылған мәңгилик тарийх, кимниңдур бармақлары фортепианоға тийген сайын даўам ететуғын, оннан жаңа нама, жаңа сезим, дүньяның таўсылмайтуғын симфониясының жаңа бөлегин жазып шығаратуғын тарийх болып қалады.

Жәҳән музыка мәденияты тарийхында фортепиано айрықша орын тутады. Бул саз пайда болыўынан баслап тек музыкалық көринис қуралларына емес, ал жәмийеттиң эстетикалық, философиялық ҳәм технологиялық өзгерислериниң сәўлелениўине айланды. Оның раўажланыўы тарийхый дәўирлер, көркем усыллар, техникалық раўажланыў менен тығыз байланыслы. Әсирлер даўамында фортепиано өзиниң ролин өзгертип барды - камер әспабынан музыкалық өзин-өзи көрсетиўдиң универсал қуралына айланды. Фортепиано дөретиўшилигиниң раўажланыўы өтмиштен ҳәзирги күнге шекем музыкалық пикирлеў, формалар, жанрлар ҳәм атқарыўшының роли қалай өзгергенлигин бақлаў имканиятын береди. Фортепиано - тарийхтағы ең универсал ҳәм тәсирли музыкалық әсбапларынан бири. Оның раўажланыўы саз әспабының раўажланыўы ҳәм музыка усылларының өзгериўи менен байланыслы. Барокко дөретиўшилигинен заманагөй минималистлик ҳәм эксперимental композицияларға шекем фортепиано дөретиўшилиги техникалық жаңалықлар, мәдений өзгерислер ҳәм композиторлардың жеке излениўлерин сәўлелендириўши узақ жолды басып өтти. Фортепиано дөретиўшилиги барокко клавишли шығармаларынан баслап, заманагөй тәжирийбелерге шекемги ўақыт ишиндеги қызықлы саяхатты көрсетеди. Дәслеп әпиўайы болған саз әсте-ақырын музыка сахнасының патшасы дәрежесин ийелеп, қурылысында, сеслик имканиятларында ҳәм композитор усылында үлкен өзгерислерге ушырады. Классицизмниң қатаң қағыйдаларынан XX әсир романтизми ҳәм жаңалығы техникаларының толқынлы сезимлерине шекем фортепиано өзгерип атырған дүнья ҳәм инсанның өз-өзин аңлаў көриниси болып қалды. Өтмиште фортепиано, тийкарынан, жолдаслық, салонларда кеўил ашыў ҳәм үйде музыка шертиў ушын хызмет еткен. Бах, Гендель сыяқлы композиторлар заманагөй фортепианоның тийкары болған клавир сазы ушын, оның диапазоны ҳәм динамикасы шекленген ҳалда жазған. Бирақ, саз әспабы жетилискен сайын фортепиано ушын музыка қурамалырақ ҳәм шеберликти талап етти. Бетховен, Шуберт ҳәм Шопен техникалық имканиятлар шегарасын бир-биринен ажыратып, романтикалық дәўирдиң үлкен концертлери ҳәм сонаталарына тийкар салды.

Бүгинги күнде фортепиано ең кең тарқалған ҳәм универсал әсбаплардан бири болып қалмақта. Композиторлар классика ҳәм джаздан баслап, поп-музыка ҳәм авангардқа шекем ҳәр қыйлы жанрларда оған мүрәжәәт етеди. Электрон фортепиано ҳәм санлы аудио жумыс станциялары сыяқлы заманагөй технологиялар әспабтың имканиятларын кеңейтти, жаңа сес көринислерин жаратыў ҳәм тембрлер менен тәжирийбе өткериў имканиятын берди.

Фортепиано дөретиўшилиги эволюциясы - бул тек ғана саз әспабы ҳәм композитор усыллардағы өзгерислер тарийхы емес, ал оннан шексиз санлы сес бояўлары ҳәм сезимлерин ажыратып алыўға қәбилетли болған инсан дәрежесиниң тарийхы. Киши клавирлерден баслап заманагөй санлы саз әсбапларына шекем фортепиано музыка мәденияты орайында болып, композитор ҳәм атқарыўшыларды илҳамландырыўда даўам етпекте. Фортепианоның келип шығыўы ҳәм қәлиплесиўи. Фортепиано XVIII әсирдиң басларында италиялы уста Бартоломео Кристофори арқалы пайда болған. Оның клавесиннен тийкарғы өзгешелиги динамикалық белгилер имканиятында - әсте ҳәм қатты (piano e forte). Классицизм дәўиринде (Гайдн, Моцарт, дәслепки Бетховен) фортепиано дөретиўшилиги форманың анықлығы, музыка

раўажланыўының логикасы ҳәм тең салмақлылығы менен ажыралып турады. Сонаталар, вариациялар, концертлер тийкарғы жанрларға айланды. Фортепиано логика ҳәм гармония, үнлеслик қуралы сыпатында қабыл етилген.

Романтизм: экспрессивлик гүллениўи. XIX әсир фортепианоның «алтын әсири» болды. Романтизм дәўиринде әсбап терең жеке сезим ҳәм тәшўишлерди жеткерип бериў қуралына айланды. Фортепиано композиторлары - Фредерик Шопен, Ференц Лист, Роберт Шуман фортепиано дөретиўшилигин жаңа басқышқа алып шықты. Музыка көбирек сезимли, еркин формага ийе, виртуоз усылларға бай болды. Жана жанрлар: ноктюрнлар, балладалар, концерт типиндеги этюдлар, бағдарламалық пьесалар пайда болды. Концерт залларында фортепиано көбирек жаңлады, виртуоз пианист образы дәўир символына айланды.

1. XVIII әсир фортепиано дөретиўшилиги (классицизм). Классицизм дәўири анықлық, логика ҳәм гармонияға умтылыў менен характерленеди. Фортепиано қатаң формалар ҳәм тең салмақлы музыкалық пикирлеў қуралы сыпатында қолланылды.

Шығармалар ҳәм аннотациялардан үлгилер:

- Й. Гайдн — Соната домажор Hob. XVI:50. *Аннотация:* Шығарма анық формасы, ашық фактурасы ҳәм оптимистлик характери менен ажыралып турады. Классикалық теңсалмақлық идеалларын сәўлелендиреди.
- В. А. Моцарт — Соната ля мажор K. 331. *Аннотация:* Вариациялы "Түрк маршы" атамасы менен белгили. Музыкасы нәзик, мелодиялы ҳәм тыңлаўға жеңил.
- Л. ван Бетховен — Соната №14 «Лунная». *Аннотация:* Классицизмнен романтизмге өтиўши, сезимлерге толы шығарма.

2. Романтизм дәўиринде фортепиано (XIX әсир). Романтизм фортепианоны жеке пикир билдириўдиң тийкарғы қуралына айландырды. Музыка бурынғыдан да сезимлерге бай, көркем сүўретлеўши ҳәм виртуозлық пенен атқарылатуғын болды.

Шығармалар ҳәм аннотациялардан үлгилер:

- Ф. Шопен — Ноктюрн ми-бемоль мажор op. 9 №2. *Аннотация:* Мухаббат сезимлерди, поэзиялылықты жеткериўши лирикалық шығарма. Оған сазлы ҳәм жағымлы ҳаўазға тән характерли нама. Ф. Лист — Венгерская рапсодия №2 *Аннотация:* Халық намалары тийкарында дөретилген шебер концерт шығармасы фортепианониң техникалық имканиятларын көрсетеди.
- Р. Шуман — «Карнавал» op. 9 *Аннотация:* Композитордың ишки дүньясы менен байланыслы түрли көринис ҳәм кейпиятларды сәўлелендириўши характерли пьесалар цикли.

3. XX әсир фортепиано дөретиўшилиги.XX әсир музыкасы форма, гармония ҳәм ритм тәжирийбелери менен ажыралып турады. Фортепиано жаңа сесли излениўлер қуралына айланбақта.

Шығармалар ҳәм аннотациялардан үлгилер:

- К. Дебюсси — «Лунный свет» *Аннотация:* Нәзик сес реңлери ҳәм кейпиятлар орталығын жаратыўшы импрессионистлик шығарма.
- С. Прокофьев — Токката ре минор op. 11. *Аннотация:* XX әсирдиң динамикасын сәўлелендириўши күшли, ритмикалық шығарма.
- Дж. Кейдж — Фортепиано сонатасы. *Аннотация:* Саз әспабының тембри ҳаққындағы көз-қарасты кеңейтиўши тәжирийбе.

XX әсир: жаңа тиллердиң излениўи. XX әсирде фортепиано дөретиўшилиги ҳәр бир дәўирдиң қурамалылығы ҳәм қарама-қарсылығын сәўлелендиреди. Композиторлар гармония, ритм ҳәм форма үстинде жедел тәжирийбе өткере баслады. Жаңа бағдарлар: импрессионизм (Дебюсси, Равель), неоклассицизм, авангард, джаз фортепиано шығармалары пайда болды. Фортепиано тек ғана нама емес, бәлким сес эффектлериниң де қуралына айланды: кластерлер, әдеттен тыс ритмлер, таярланған фортепианолардан пайдаланылды. Атқарыўшы композитордың қурамалы ҳәм стандарт емес идеяларының жәрдемши авторы, талқылаўшысына айланып барды.

4. Ҳәзирги заман фортепиано дөретиўшилиги (XXI әсир). Бүгинги күнде фортепиано түрли усылларда - академиялық музыкалардан баслап кино ҳәм ғалабалық мәдениятқа шекем қолланылады. Жанрлардың шегаралары шәртли болып қалмақта.

Шығармалар ҳәм аннотациялардан үлгилер:

- Ф. Гласс — «Opening» *Аннотация:* Музыка материалын тәкирарлаў ҳәм әсте-ақырын раўажландырыўға тийкарланған минимализм үлгиси.
- Л. Эйнауди — «Nuvole Bianche» *Аннотация:* Әпиўайы, эмоционаллық тилге ийе, кең жәмиетшиликке белгили болған заманагөй шығарма.

➢ Х. Циммер — кинофильмлерден алынған фортепиано темалары

*Аннотация:* Фортепиано киномузыкада кейпият ҳәм драматургия жаратыў қуралы сыпатында қолланылады.

Бүгинги күнде фортепиано дөретиўшилиги. Заманагөй фортепиано көркем өнери көп түрлилиги менен ажыралып турады. Бүгинги күнде классикалық дәстүр ҳәм жана формалар: минимализм, неоромантизм, кроссовер, электрон ҳәм киномузыка бирге жасайды. Технологиялар дөретиўшиликке үлкен тәсир көрсетти: санлы пианино, жазыўлар, онлайн-концертлер ҳәм социаллық тармақлар аудиторияны кеңейтти ҳәм оқыў ҳәм атқарыў усылларын өзгертип жиберди. Заманагөй пианист тек ғана атқарыўшы емес, ал аранжировкалаўшы, композитор, блогер де болып есапланады.

"Кеше" менен "бүгин"ди салыстырыў. Алдынлары фортепиано дөретиўшилиги белгили бир усыл ҳәм канонлар шеңберинде раўажланған болса, бүгинги күнде шегаралар дерлик өшип кеткен. Өтмиште композитор ҳәм атқарыўшы көбинесе ҳәр қыйлы фигуралар болған болса, бүгинги күнде олар көбинесе бир шахсты бирлеседи. Бирақ тийкарғысы өзгермейди – фортепиано барлық ўақытта да өзин танытыў ҳәм тыңлаўшы менен пикирлесиў қуралы сыпатында болып қалады.

Жуўмақлап айтқанда. Фортепиано дөретиўшилиги эволюциясы қатаң формалардан таңлаў еркинлигине, салон ҳәм концерт залларынан глобал санлы кеңисликке өтиў жолы есапланады. Дәўир өзгериўлерине қарамастан, фортепиано музыка көркем өнериниң жанлы ҳәм әҳмийетли саз әспабы болып, композитор ҳәм атқарыўшыларға илҳамдандырып келмекте. Демек, фортепиано дөретиўшилиги эволюциясы әсирлерди өз ишине алатуғын, мәденият, технология ҳәм эстетикалық идеялардың өзгериўин сәўлелендиретуғын динамикалық процесс. Клавесиннен заманагөй рояльға шекем музыка әспабы композитор усылы ҳәм атқарыўшылық техникасына тәсир көрсеткен үлкен өзгерислерди басынан өткерди. Бах, Бетховен, Шопен сыяқлы кешеги шеберлер фортепиано әдебиятларына тийкар салып, тәсирли усылларын, жаңаша формаларын жаратып берди. Олардың шығармалары кейинги әўлад композиторлары ушын үлги болды. Олар өз дәўириниң қуралының имканиятларына сүйенип, оның шегараларын кеңейтти, жаңа шеклерди ашты.

Бүгинги композиторлар, бир тәрептен, дәстүрлерди қәдирлесе, екинши тәрептен, жаңа усыллар, үнлесликлер ҳәм формалар үстинде исенимли тәжирийбе өткермекте. Оларда заманагөй фортепиано әспабының кең диапазоны, электроника ҳәм компьютер технологиялары имканиятларынан пайдаланылмақта. Заманагөй фортепиано дөретиўшилиги минимализм ҳәм неоромантизмнен авангард ҳәм эксперименталь музыкаға шекем болған усыл ҳәм жанрлардың ҳәр түрлилиги менен ажыралып турады. Демек, фортепиано дөретиўшилиги эволюциясы тек ғана әўладлар ҳәм усыллар алмасыўы емес, ал дәўир руўхын сәўлелендириўши жаңа тәсирли қуралларды үзликсиз излеўден ибарат. Бул өтмиш ҳәм бүгинги күн, дәстүр ҳәм жаңалық арасындағы сөйлесиў болып, фортепиано музыкасының жанлы ҳәм әҳмийетли болыўына имкан береди. Фортепиано дөретиўшилигиниң келешеги оның өтмиши сыяқлы қызықлы ҳәм алдыннан айтып болмайтуғын дәрежеде болыўы мүмкин.

**Пайдаланылған әдебиятлар**

1. Грубер Р. И. *История музыкальной культуры*. — М.: Музыка.
2. Конен В. Д. *Пути западноевропейской музыки*. — М.: Музыка.
3. Холопова В. Н. *Теория музыки*. — М.: Лань.
4. Тараканов М. Е. *Музыкальная классика*. — М.: Просвещение.
5. Энциклопедия «Музыкальные инструменты и жанры».